

המקדש במדרש

פרשת שמיני- פרה

”וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בְּנִגְעַת הַפֶּה לְבֵן וּמְרֹאֵה הַנֶּגַע עִמָּק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע צֶרַעַת הוּא וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְטָמְא אֹתוֹ” (ויקרא י"ג)

כלל ידוע הוא בדיני נגעים שאין הנגעים מטמאים עד שיראה אותם הכהן ויכריז: 'זוהי צרעת'. באותה מידה, אף הטהרה תלויה בכהן. אדם אינו יכול 'לראות את נגעי עצמו' אף אם הוא עצמו כהן, ולשיטות מסוימות אף לא את נגעי קרוביו.

המדרש שלנו דן בדינים אלו, אך גם בשאלה מדוע דווקא הכהן צריך לעסוק בראיית הנגעים, שיש בה הן קושי טכני ולא נעים, והן קושי רוחני- לחפש את נגעי האחר.

ויקרא כה פלשה ט"ו, ח'

”כיצד ראיית נגעים? האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים כעודר בית הסתרים וכמוסק זיתים בית השחי, והאשה כאורגת וכמניקה את בנה תחת הדד כאורגת בעמרים לשחי ליד הימנית... וכשם שנראה לנגעים כך נראה לתגלחתו. תנא כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו, ר' מאיר אומר אף לא נגעי קרוביו. ומי ראה נגע מרים? אם תאמר משה ראה – זר אינו רואה נגעים. אם תאמר אהרן ראה – אין קרוב רואה את הנגעים. אמר הקב"ה: אנא כהנא, אנא מסגידה, אנא מטהרה. הה"ד (במדבר יב) והעם לא נסע עד האסף מרים א"כ העם היה עם השכינה והשכינה ממתנת לה. אמר רבי לוי בשם רב חמא ברבי חנינא: צער גדול היה לו למשה בדבר הזה. כך הוא כבודו של אהרן אחי להיות רואה את הנגעים? אמר לו הקב"ה: ולא נהנה ממנו כ"ד מתנות כהונה? במתלא אמרי: דאכיל בהדי קולא ילקי בהדי קילא”

מה לשים לב בקריאת המדרש:

- א. המדרש פותח בהלכות המובאות במשנה במסכת נגעים (פרק ב'). ההלכה מלמדת שיש מקומות שנסתרים בגוף האדם שגם אם יש שם נגע, אין הוא מטמא, כיוון שהוא במקום נסתר.
- ב. בהמשך מובאת ההלכה ש'אין אדם רואה נגעי עצמו'. כאן הכוונה במובן ההלכתי, שאדם אינו יכול לטמא או לטהר את עצמו, אף אם הוא עצמו כהן. מכאן אנו משתמשים בביטוי זה בהשאלה, שלאדם קשה לראות את הפגמים של עצמו. רבי מאיר מוסיף שאף כהן שקרוב של בעל הנגע פסול מלראות נגעים.
- ג. מכאן נשאלת השאלה, מיהו זה שקבע שמר'ם היא מצורעת? הרי אהרן הוא קרובה, ומשה בוודאי שאינו יכול, שהרי הוא אינו כהן? מתרץ המדרש- הקב"ה הוא טימאה והוא טיהרה. אנו ננסה להבין מה מחדש המדרש.
- ד. המדרש מסיים בתמיהה של משה רבינו: האם ראוי שאחי, אהרן הכהן הגדול, יתעסק בראיית נגעים. לבחון איש או אשה מכף רגל ועד ראש ולחפש נגעים?
- ה. הקב"ה עונה למשה בתשובה ובמשל. 'והרי אהרן הכהן מקבל שכר על עבודתו', זאת ב- 24 מתנות הכהונה (שרובם אף מגיעים מעם ישראל). ובנוסף משל ('מתלא') – מי שרוצה לאכול את ה'קולא'- לב הדקל, צריך לעבור את ה'קילא'- את את קוצי הדקל.

בתחילת המדרש מובאת הלכה- 'כיצד ראיית נגעים'. ה'נגע' הוא שם כולל לסוגי הצרעת ובכדי לאבחן את הצרעת ישנו צורך בבדיקה מקיפה, במקומות הגלויים במצב עמידה-כריעה מסוים. העיקרון המנחה הוא שהנגעים שנמצאים 'בבית הסתרים' אינם מטמאים. זאת כניגוד לבעל הנגעים שדווקא הידר בעשיית דברים בסתר (או לגלות את פגמי האחר)

"אמר רבי יוסי בן זימרא: כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו שנאמר: "מִלְשָׁנִי בִסְתֵר רָעָהוּ אוֹתוֹ אֲצַמִּית" (ערכין ט"ו):

נוסף לבעלי לשון הרע, ההולכים רכיל ומדברים בסתר על אחרים, מביאה הגמרא אנשים אחרים שלוקים בצרעת. בין אלו מופיעים גסי הרוח, הנשבעים לשקר, מגלי העריות וצרי העין. גם באלו ישנה מידה מסוימת של 'סתר'. לפעמים בהסתרת המעשה ופעמים בהסתרת האמת.

"וטמא טמא יקרא- ישמיע לרבים שהוא טמא, ויפרשו ממנו, כי תחת אשר מתחלה היה דרכו לגלות קלון חברו בפני אנשים, לכן הכרח עתה לגלות קלון עצמו בפני אנשים" (שמירת הלשון חלק ב', ט"ז)

עיקרה של הצרעת לגלות את האדם האמיתי. דברים שאמורים להיות מכוסים, לא יכללו בכך. מתוך כך נבין את הציווי על המצורע בזמן שהותו מחוץ למחנה: "וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בוֹ הִנָּגַע בְּגִדָיו יִהְיוּ פְהָמִים וְרָאִשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל שָׁפְסֵי יַעֲטָהוּ וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". המצורע חייב להכריז על עצמו בקול רם שהוא טמא ומצורע. ה'שם משמאל' מרחיב יותר את היחס בין דברים נסתרים ומכוסים לבין דברים גלויים וחיצוניות:

"והצורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים, וראשו יהי פרוע, ועל שפס יעטה, וטמא טמא יקרא. נראה דענין הצרעת לפי שמבואר בכתבי הארז"ל הוא סילוק כח הפנימיות, כי כל ישראל הם פנימיים בסוד ישראל עלו במחשבה וזה קילקל הפנימיות שלו, ועל כן אומות העולם שהם לגמרי חיצוניים לא שייך אצלם ענין נגעים. ויובן ביותר שהנגעים באים על לשון הרע שזה היפוך מעלת ישראל שהם פנימיים...וע"כ לעומתו שורה בו כח רע פנימי... וכבר אמרנו בטעם בגדי כהונה מחמת שכל דבר פנימי צריך כסוי, וע"כ זה שנסתלק ממנו כח פנימי של קדושה ושורה בו כח פנימי טמא, הוא להיפוך שבגדים מוזיקים לו שבוה נתחזק הכח הפנימי הרע, ע"כ בגדיו יהיו פרומים. וכן השערות שבראשו שהן המשכה מן הפנימיות שבו שהוא המוח, היא התפשטות כח רע, על היפוך שבנידור דכתיב קדוש יהי גדל פרע שער ראשו, ושניהם אסורים בתספורת, זה למעלתו וכתיב בהם ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים, וזה לחסרונו וגריעותו שלא יתפשט ממנו ולהלאה כח רע זה. וכן על שפס יעטה כמ"ש הא"ע שלא יזיק ברוח פיו, ולדרכנו נאמר שהבל היוצא מרוח פיו הוא פנימיות הגוף, ע"כ מוטב שיהי מקור מושחת זה סתום" (שם משמאל פרשת תזריע - וחודש שנת תרע"ג)

האדומ"ר מסוכטשוב מבאר את ארבעת הדינים במצורע: פרימת הבגדים, פריעת הראש, על שפס יעטה ו'טמא טמא יקרא'. לעם ישראל יש כח פנימי של קדושה. (סוד ישראל עלו במחשבה- כלומר שלפני שעם ישראל היה קיים, פנימיותם, המשחבה, כבר היתה קיימת). אך מי שחוטא בלשון הרע, או בשאר הדברים שעליהם באים נגעים משתמש בכוחות הפנימיים שלו לדברים שליליים. לכן הבגדים שלרוב משמשים לכיסוי ולהסתיר- הוא פורם. את השערות שמבטאות את כוח התפשטות הכוחות הפנימיים שאדם הוא מגדל פרע (רעיון קצת עמוק. אך באופן כללי ובפשט, השערות מבטאות ההתפשטות של כח החשיבה. לכן ילד קטן -שערותיו מועטות, והזקן- יש לו זקן...). על שפס יעטה- מרמז שהוא לא ידע איך ומה צריך להוציא מפיו. וכל מה שיצא מפיו היה 'הבל פה'. ותוך כל זה- כך גם 'בדד ישב מחוץ למחנה וטמא טמא יקרא'. הוא צריך לצאת מחוץ לכל המחנות, להתרחק ככל שניתן ממחנה שכינה. שכן: "מִלְשָׁנִי בִסְתֵר רָעָהוּ אוֹתוֹ אֲצַמִּית גְּבַה עֵינַיִם וְרַחֵב לִבָּב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל: לֹא יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֶׂה רְמִיָה דְבַר שְׁקָרִים לֹא יִפּוֹן לְנֶגֶד עֵינַי" (תהילים ק"א)

הניגוד לכל זה מתבטא בכהן. בגדי הכהן, 'מידו בד', הם הניגוד לבגדיו יהיו פרועים. זאת כנגד השימוש הנכון בגוף. הכהן הגדול חייב להסתפר אחת לשלושים יום ואסור לעולם לפרוע את ראשו או לקרוע את בגדיו. כהן משמש אף כמורה הוראה, בניגוד לזה 'שמורה לא יעלה על ראשו'. זהו כנגד השימוש הנכון בכח השכלי. כמו כן, הכהנים זכו בזכות מיוחדת לברך בשם ה'- ברכת כהנים. כח הדיבור.

בניגוד למצורע שיוצא מחוץ לשלוש המחנות. רק לכהנים מותר להכנס אל הקודש, ולכהן הגדול אף לפני ולפנים. לכן ראוי שדווקא כהן יהיה זה שיוביל את תהליך הטהרה של המצורע. כך ילמד האדם כיצד להשתמש בכל כוחות הגנוזים בתוכו לטובה.

חלק ב' במדרש- אני מטמאה, אני מטהרה

למדנו מדוע דווקא הכהנים מתאימים להיות אלו שמטמאים את המצורה. מעבר לכך הרעיון היפה הנלמד מתוך המדרש הוא שלא זאת לא חכמה רק לטמא ולחפש את הפגמים באחר. מי שמטמא, הוא גם זה שמטהר.

מתוך המזמור על 'מלשני בסתר' ראינו שהקב"ה אינו יכול לדור בכפיפה אחת עם אלו שדוחקים את הקדושה הנמצאת בתוכם, ולכן הם אינם ראויים להגיע אל המקום שבו נאמר 'ושכנתי בתוכם', והם יוצאים מחוץ לשלוש המחנות. יותר כל טמא אחר. (טמא מת אסור רק במחנה שכינה- המקדש עצמו, וטמאי גוף יוצאים אף ממחנה לוי-הר הבית).

לאור זה, המשך המדרש קשה ביותר. המדרש שואל מי הוא זה שהכריז שמרים מצורעת. הרי משה ואהרן פסולים לראות את נגעי אחותם. המדרש מתרץ:

אמר הקב"ה: **אנא כהנא, אנא מסגירה, אנא מטהרה.** הוא דכתיב: והעם לא נסע עד האסף. אם כן, העם היה עם

השכינה והשכינה ממתנת לה.

מה מלמדינו המדרש? תחילה, שהקב"ה הוא הכהן. זאת שכיוון שכשם שלכהן נותנים תרומה, אף לקב"ה נותנים תרומה, שנאמר: 'ויקחו לי תרומה'. אם כן, יכול ה'כהן' לטמאה ואף לטהרה. זהו החלק הראשון בתשובת המדרש. על פי המדרש במקום אחר, בכל מקום שנאמר 'לי', זהו קשר נצחי. **נְאֻמָּה הַקָּרֵב אֵלַיךְ אֶת אֶהָרֹן אֲחִיךָ וְאֶת בְּנָיו אֲתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוּ לִי.** וכן: **נְאֻמָּה תִּהְיוּ לִי מִמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ.** כך גם ויקחו לי תרומה, וכמובן הקשר הנצחי, הרי את מקודשת לי.

המדרש מלמד אותנו שברגע שישנו קשר של 'לי', זוהי מחויבות לטוב ולמוטב. גם כקשה, נשארים ביחד. זהו הסוד המסתר בטהרת המצורה. מצד אחד, 'העם היה עם השכינה', ומאידך 'השכינה ממתנת לה'. מכאן נבין מדוע מקביל המדרש בין הצרעת וחורבן הבית:

" והצרוע אשר בו הנגע, רבי אלכסנדר אומר והצרוע זה ב"ה (בית המקדש), אשר בו הנגע זה עבודת אלילים שהוא מטמא כנגעים, בגדיו יהיו פרומים אלו בגדי כהונה, וראשו יהיה פרוע ויגל את מסך יהודה, גלי דכסי, ועל שפם יעטה כיון שגלו לבין אומות העולם לא היה אחד יכול להוציא דבר תורה מפיו, וטמא טמא זה חורבן ראשון וחורבן שני" (ילקוט שמעוני ויקרא י"ג, תקנ"א)

גם כשאנחנו בגלות, השכינה ממתנת לנו. אמנם אנחנו מנוודים ומורחקים, אך כל עניין ההרחקה היא להגיע לזאת תהיה תורת המצורה ביום טהרתו. גם עם הגענו למצב השפל ביותר שכולנו מנוגעים ורחוקים, הקב"ה לעולם לא עוזב אותנו. זה הרעיון המרכזי של גאולת מצרים, ושל שאר הגלויות:

"אנכי ארד עמך מצרימה" (בראשית מו, ד) – להבטיח לו שבכל מקום שיגלו בניו ישרה שכינתו עמהם להגין עליהם משונאיהם ולבסוף הוא יגאלם, כמו שאמרו בפרק בני העיר (מגילה כט, א): תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: חביבין ישראל, שבכל מקום שגלו שכינה עמהם, כדאיתא למעלה, בפרק ב מחלק בית התפלה (סי' קיז, בסופו). גלו למצרים שכינה עמהם, שנאמר: 'הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה' (שמואל א ב, כז). גלו לבבל שכינה עמהם, שנאמר: 'למענכם שלחתי בבלה' (ישעיה מג, יד). גלו לעילם שכינה עמהם, שנאמר: 'זשמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים' (ירמיה מט, לח). גלו לאדום שכינה עמהם, שנאמר: 'מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה' וגו' (ישעיה סג, א). ואף כשהם עתידים לגאל שכינה נגאלת עמהם, שנאמר: 'זשב ה' אלהיך את שבותך ורחמך' (דברים ל, ג). 'זישיב' לא נאמר, אלא 'זשב' מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהם מבין הגלויות בכל היכא דשריין. עד כאן: נמצא, כי מאחר שהשכינה ממתנת לישראל והיא עמהם, כמו שדרשו על פסוק: 'בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם' וגו' (ישעיה סג, ט), אף על פי שאין אנו ראויים יעשה הדבר למען שכינתו" (מנורת המאור, קל"ח)

חלק ג' במדרש- כך כבודו של אהרן?

בחלק הקודם במדרש ראינו, שלא רק שהקב"ה המתין למרים, 'שכינה ממתנת', אלא הקב"ה אף ראה את הנגעים בעצמו. משמעות הדבר שכשצריך הקב"ה, כביכול, מתעסק גם בראיית נגעים. בכדי להדגיש זאת המדרש שם בפי משה שאלה: 'כך כבודו של אהרן אחי לראות את הנגעים?'

תחילה הקב"ה מתרץ שזהו תפקידו של אהרן והוא מקבל על כך שכן, כ"ד מתנות כהונה. גם כאן, כפי שלמדנו לעיל, הקשר של עם ישראל והכהנים אינו רק של 'אתם תעבדו ואנחנו נשלם', אלא 'ויקחו לי תרומה'. זוהי 'ברית קודש'. הכהנים מחוייבים לדאוג לעם ישראל.

המשך תשובתו של הקב"ה מוסיפה נדבך נוסף. המדרש מביא משל. בכדי להגיע אל לב הדקל, צריך לעבור קודם כל את הקוצים בדקל. אי אפשר להיות כהן רק בכדי להכנס לקודש הקדשים. כדי להכנס אל קודש הקדשים צריך לעבור קודם כל את ההתעסקות בדם ואת ראיית הנגעים. זהו תנאי הכרחי.

בעבר הרחבנו בנושא זה- במקדש בפרשה צו תשע"ג - במצוות תרומת הדשן והצורך ב'צו את אהרן'. צו מלשון זירון. שם כבר הבאנו דוגמאות לכך ש'שבח הוא לבני אהרן שהדם מגיע עד קרסוליהם. מומלץ לעיין שם ולקשר לכאן.

כאן נביא סיפור נוסף על כהן שנמנע מלהתלכלך בעבודתו במקדש:

"ועוד צווחה עזרה, צא מכאן ויששכר איש כפר ברקאי, שמכבד ואתו עצמו ומחלל קדשי שמים. מאי הוה עביד? דהוה פריד ידיה בשיקראי, ועביד עבודתה. מאי סלקא ביה ביששכר איש כפר ברקאי? אמרי, מלכא ומלכתא הוו יתבי. מלכא אמר, גדאי יאי, מלכתא אמרה, אמרא יאי. אמרי, מאן מוכח? כהן גדול, דקא מסיק קרבנות כל יומא. (ויזמא). אתא (יששכר איש כפר ברקאי) ואיהו, אחוי בגדיה (כלפי מלכתא, ולא אורח ארעא לאחוי בגדיה קמי מלכא, אמר ליה), אי גדאי יאי, נסקייה לתמידא! אמר מלכא, הואיל ולא הוה ליה אימתא דמלכותא, נפסקיה לימיניה. יתב שוחדא ופסקיה לשמאליה. שמע מלכא, ופסקיה לימיניה. (פסחים נ"ד)

תרגום: ועוד 'צווחה העזרה' צא מכאן וישכר איש כפר ברקאי הכהן הגדול, שמכבד את עצמו ומחלל שם שמים. מה היה עושה? היה כורך על ידיו שיירי בד (כפפות) ועובד במקדש. ומה נהיה עם יששכר איש כפר ברקאי? יום אחד היו יושבים המלך והמלכה. המלך אמר: גדי יותר טעים, המלכה אמרה: כבש. אמרו: 'מי יודע? הכהן הגדול שמקריב בכל יום קרבנות. בא הכהן והחוה בידו (בזולול) כלפי המלכה. ואמר למלך: אם היה עז יותר טעים, היה קרבן התמיד בא מן העיזים. אמר המלך הואיל ואין עלייך אימת מלכות (בכך שזולולת בידך) תכרת יד ימינך! כשהגיע לכרות הידיים נתן לו שוחד שיכרות את שמאלו, ולא את ימינו. אך כששמע זאת המלך, ציווה שיכרתו אף את יד ימינו.

סיפור מוזר זה מלמד לא רק על יחסם של הכהנים, אלא אף את הדברים 'ברומו של עולם' שהעסיקו את המלך והמלכה. הגמרא מדגישה שכהן הגדול היה 'מכבד את עצמו' ומזלזל בכבוד שמים. בכך פגם הכהן הגדול בעיקרון אותו ראינו לעיל, שימוש בגוף לקדושה. הביקורת, אינה רק על כך שהשתמש בכפפות, אלא בכך שמה שהעסיק אותו היה כבוד עצמו. במקרה כזה ה'שכינה צווחת'. היא אינה יכולה לדור עימו בדירה אחת. מידתו הפגומה של כהן הגדול הלז היתה עזות המצח, כפי שהעיד המלך, שאין לו אימת מלכות! יתכן, שלו היה סיפור זה מתרחש בבית המקדש הראשון, היה הקב"ה מביא עליו צרעת, כפי שקרה לעוזיהו המלך, שאף הוא נדחף מפני ה' (נגע הצרעת לא התקיים במקדש שני):

"ויעמדו על עזיהו המלך ויאמרו לו לא לך עזיהו להקטיר לה' כי לכהנים בני אהרן המקדשים להקטיר צא מן המקדש.. ויזעף עזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובוזעפו עם הכהנים והצרעת רוחה במצחו לפני הכהנים בבית ה' מעל למזבח הקטרת: ויפן אליו עזריהו כהן הראש וכל הכהנים והנה הוא מצרע במצחו ויבהלוהו משם וגם הוא נדחף לצאת כי נגעו ה' " (דברי הימים ב', כ"ז)

למדנו שמצד אחד אם נתכחש לפנימיות הקדושה שלנו, בדאווה, בהוצאת שם רע על אחרים, הסתרת דרכינו האמיתית, לא נוכל להכנס למחנה השכינה. למרות זאת, השכינה ממתנת לנו, גם כשאנחנו רחוקים, ומחכה לטהר את הנגע.

שבת שלום
מרדכי פרסוף